

В.П. СИНЧАК*(Хмельницький університет управління та права, м. Хмельницький, Україна)***Т.А. САМАРИЧЕВА***(Хмельницький університет управління та права, м. Хмельницький, Україна)*

Формування попиту та пропозиції на продукцію молокопереробних підприємств при зміні податкового навантаження з ПДВ

Метою статті є визначення особливостей формування попиту та пропозиції на ринку молокопродуктів з врахуванням дії ПДВ, а також виявлення можливих шляхів скорочення надмірного податкового навантаження як на споживачів, так і на виробників. Узагальнено підходи до визначення суті податкового навантаження на рівні підприємства та на макrorівні. За допомогою графічного методу показано вплив ПДВ на сукупний попит і сукупну пропозицію та на розподіл податкового навантаження між виробниками та споживачами. Досліджено еластичність попиту за ціною як основний фактор впливу на розподіл податкового навантаження та надмірного податкового тягаря. Розкрито два методи вимірювання надмірного податкового тягаря, а саме: метод Дюпуї – Маршалла – Харбергера (метод ДМХ) та метод Хікса. На основі методу ДМХ обчислено надмірний податковий тягар для молокопереробної галузі, розраховано коефіцієнт еластичності попиту за ціною на продукцію молокопереробних підприємств. Виявлено особливості розподілу податкового тягаря для ринку молочної продукції, що в більшій мірі перекладається на споживачів. Обґрунтовано необхідність зниження ставки ПДВ як найбільш ефективного інструменту податкового регулювання попиту та пропозиції на ринку в цілому та на ринку молочної продукції зокрема.

Ключові слова: податок на додану вартість, податкове навантаження з ПДВ, податковий тягар з ПДВ, попит, пропозиція, молокопереробні підприємства.

В.П. СИНЧАК*(Хмельницький університет управління та права, г. Хмельницький, Україна)***Т.А. САМАРИЧЕВА***(Хмельницький університет управління та права, г. Хмельницький, Україна)*

Формирование спроса и предложения на продукцию молокоперерабатывающих предприятий при изменении налоговой нагрузки с НДС

Целью статьи является определение особенностей формирования спроса и предложения на рынке молокопродуктов с учетом действия НДС, а также выявление возможных путей сокращения чрезмерной налоговой нагрузки, как на потребителей, так и на производителей. Обобщены подходы к определению сущности налоговой нагрузки на уровне предприятия и на макроуровне. С помощью графического метода показано влияние НДС на совокупный спрос и совокупное предложение и на распределение налоговой нагрузки между производителями и потребителями. Исследовано эластичность спроса по цене как основной фактор влияния на распределение налоговой нагрузки и чрезмерного налогового бремени. Изучено два метода измерения избыточного налогового бремени, а именно: метод Дюпуи – Маршалла – Харбергера (метод ДМГ) и метод Хикса. На основе метода ДМГ вычислено чрезмерное налоговое бремя для молокоперерабатывающей отрасли, рассчитан коэффициент эластичности спроса по цене на продукцию молокоперерабатывающих предприятий. Выявлены особенности распределения налогового бремени для рынка молочной продукции, что в большей степени переводится на потребителей. Обоснована необходимость снижения ставки НДС как наиболее эффективного инструмента налогового регулирования спроса и предложения на рынке в целом и на рынке молочной продукции в частности.

Ключевые слова: налог на добавленную стоимость, налоговая нагрузка по НДС, налоговое бремя с НДС, спрос, предложение, молокоперерабатывающие предприятия.

Formation of Supply and Demand for the Products of Dairy Plants when Changing the Tax Burden from the Value-Added Tax

The purpose of the article is to determine the characteristics of the formation of supply and demand on the dairy market taking into account VAT action, and to identify possible ways to reduce the excessive tax burden on both consumers and producers. Generalized approaches to determining the nature of the tax take at the enterprise level and at the macro level. Using the graphical method shown VAT impact on aggregate demand and aggregate supply and on the distribution of tax take between manufacturers and consumers. Studied the price elasticity of demand as the main factor of influence on the distribution of the tax take and excessive tax burden. Disclosed two methods of measuring the excess of tax burden, namely the method of Dupuis - Marshall - Harberger (DMH method) and Hicks method. Based on the DMH method calculated the excessive tax burden on the dairy industry, calculated the coefficient of price elasticity of demand for dairy products enterprises. Discovered the features of the distribution of the tax burden on the dairy market that increasingly is transferred to the consumers. Proved the necessity of reducing the VAT rate as the most effective tool of fiscal regulation of supply and demand on the market at whole and on the dairy market in particular.

Keywords: value added tax, tax take from the VAT, tax burden of VAT, supply, demand, dairy products enterprises.

Постановка проблеми та огляд останніх досліджень і публікацій. У сучасних умовах господарювання особливе місце в державному регулюванні економіки відводиться важелям економічної дії. Серед них важливу роль відіграє податок на додану вартість (ПДВ), що досягається здебільшого через визначення об'єкта і ставок оподаткування, надання податкових пільг і преференцій. Завдяки здатності швидко змінювати величину доходів бюджету за рахунок властивих йому елементів і розподіляти податкове навантаження серед широкого асортименту товарів, робіт і послуг, податок, з одного боку, сприяє створенню рівноправних умов для суб'єктів господарювання, а з іншого – забезпечує повноцінний регульовальний ефект завдяки його внутрішній конструкції.

Як відомо, основна специфіка ПДВ полягає у тому, що фактично його сплачують споживачі та відповідно до механізму справляння, він додається до ціни товару у вигляді надбавки. Через рівень цін держава здійснює вплив на реальні доходи споживачів. Врешті-решт ПДВ дає змогу опосередковано регулювати платоспроможний попит як невід'ємну складову ринкової рівноваги. На важливості останнього нами уже наголошувалось у власних публікаціях, якими лише зроблено спробу продовжити дослідження в означеному напрямі, що широко представлений у зарубіжній літературі (Кемнбелл Р. Макконнелл, Стенлі Л. Брю [1], А. Маршалл [2],) та має продовження у працях вітчизняних науковців (В. Базилевича [3], Т. Куценко [4], С. Онишко [5] й інших авторів).

Податкове навантаження є одним із важливих показників, а тому питання його дослідження належить до найактуальніших тем в науковій літературі. Причому серед дослідників і досі ще не вироблено єдиного підходу щодо вимірювання цього показника на мікрорівні. Так окремі автори пропонують його визначати за часткою податків у виручці, інші – співвідношенням податків і валової доданої вартості, треті вимірюють його часткою сплачених податків до величини прибутку [6, с. 15]. Останнє особливо актуалізується тоді, коли розгортається полеміка навколо аграрної галузі загалом і молокопереробних підприємств зокрема. Гостро постає питання податкового навантаження і тоді, коли це стосується практичних аспектів при прийнятті економічних рішень суб'єктами господарювання, на чому наголошують вітчизняні науковці [7, с. 48], бо зниження податкового навантаження сприяє активізації економічної діяльності та стимулює інвестиції, тоді як надмірне – негативно позначається на податкових надходженнях до бюджету і створює стимули для приховування фінансових ресурсів від оподаткування або виведення їх у юрисдикції з меншим податковим навантаженням.

Не менше дискусій з цього питання виникає і при визначенні податкового навантаження на макрорівні. При цьому дослідники звертають увагу на складність його оцінки та для розв'язання цієї проблеми пропонують, по-перше, визначитись з термінами «оптимальний», «реально можливий» і «природний рівень оподаткування», і, по-друге, звертаючись до правила Ф. Рамсея, наголошують, що за відсутності

взаємозамінності або доповнюваності між товарами розмір податку з товару має обернено співвідноситися з еластичністю попиту на нього [8, с. 62]. Звідси, для дотримання такого правила стає очевидним, що більший податок, зокрема і ПДВ, повинен сплачуватись із того товару, який є більш стійким до зміни споживання.

Проблеми взаємозв'язку ПДВ і соціально-економічних процесів, а також питання ефективності використання цього податку у своїх працях досліджували такі науковці, як: А.Б. Дрига [9], Р.П. Жарко [10], П.А. Лайко [10], І.О. Лютий [9], М.О. Петренко [9], А.М. Поддєрьогін [11], В.Б. Тропіна [13], Л.Д. Тулуш [12], Л.М. Шабліста [14]. Однак, поряд з вагомими науковими напрацюваннями у системі непрямого оподаткування, зокрема одного із її елементів, залишається мало дослідженим питання формування попиту та

пропозиції на продукцію молокопереробних підприємств і розподіл податкового навантаження в умовах дії ПДВ.

Метою статті є визначення особливостей формування попиту та пропозиції на ринку молокопродуктів з врахуванням дії ПДВ та виявлення можливих шляхів скорочення надмірного податкового навантаження як на споживачів, так і на виробників.

Виклад основних результатів дослідження. При дослідженні попиту та пропозиції на ринку молочних продуктів, невід'ємним завданням є вивчення впливу на їх формування податку на додану вартість, що можна зробити за допомогою аналізу графіка моделі AD-AS. Так, на рис. 1 відображено зміну обсягу випуску і доходу з причин запровадження податку, а також розподіл податкового тягаря між продавцями та покупцями.

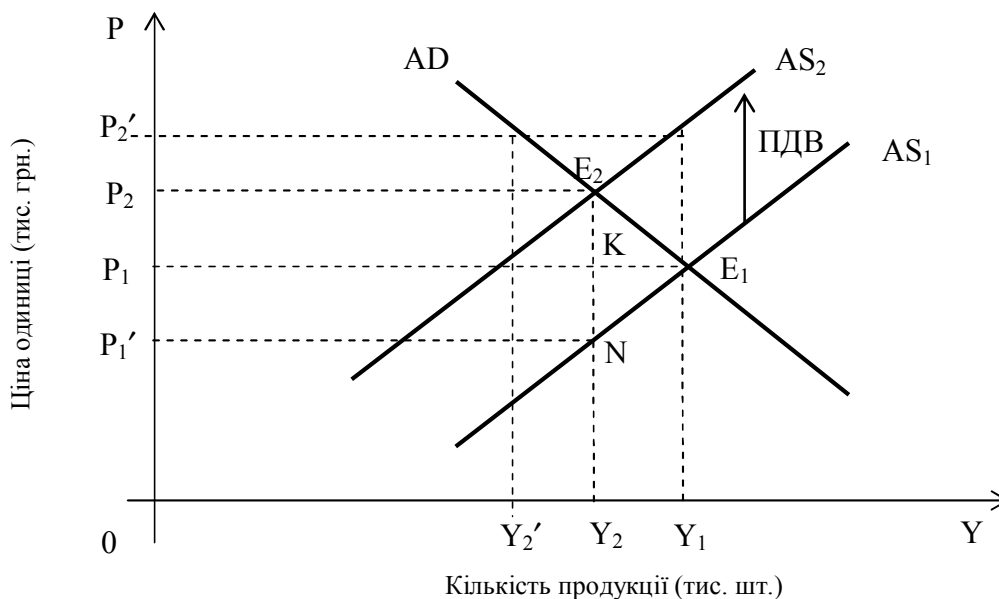

Рис. 1. Вплив ПДВ на обсяг випуску та доходу, його розподіл між виробниками та споживачами

Джерело: побудовано авторами за даними [1, с. 209].

З наведеного графіка видно, що до введення податку на додану вартість, E_1 є точкою перетину кривих сукупного попиту і сукупної пропозиції, якій відповідає рівноважне значення цін P_1 та рівноважний обсяг виробництва Y_1 .

Після впровадження ПДВ ціни підвищуються до рівня P_2 у зв'язку зі зростанням сукупної пропозиції до AS_2 за незмінного обсягу сукупного попиту AD , а рівновага зміститься з точки E_1 в точку E_2 . Відповідно уведення податку, поряд із ростом цін, спричинить і скорочення обсягу випуску продукції від Y_1 до Y_2 . Тому враховуючи зміни попиту, виробники зможуть реалізувати свою продукцію за ціною P_1' .

Відповідно до наведеного графіка площа прямокутника $P_2E_2NP_1'$ – це надходження податку до бюджету, а площа трикутника E_2E_1N – це втрати від запровадження ПДВ. При чому, площі прямокутників

$P_1P_2E_2K$ та P_1KNP_1' – це розмір податку, що сплачують споживачі та виробники відповідно. Так само і площі трикутників E_2E_1K та KE_1N – це втрати від запровадження ПДВ, що несуть покупці та продавці відповідно.

Отже, зміщення кривої AS спричинене введенням податку зумовлює зростання цін, зменшення виробництва, що в свою чергу веде до зниження купівельної спроможності населення, зростання безробіття тощо.

Варто відзначити, що виробник перекладає на споживача лише певну частину податку. Переважна більшість науковців, розглядає розподіл податкового навантаження та надмірного тягаря залежно від еластичності попиту. Так, П.А. Лайко та Р.П. Жарко [10, с. 201] і Л.М. Шабліста [14, с. 63-67] досліджують вплив на розподіл податкового тягаря і еластичності попиту, і еластичності пропозиції та

Фінанси та оподаткування

доводять, що чим більша еластичність попиту та менша еластичність пропозиції, то тим більше податку сплачує виробник і навпаки, при меншій еластичності попиту і більшій еластичності пропозиції більший обсяг податку сплачує споживач.

Водночас, І.О. Лютий, А.Б. Дрига та М.О. Петренко вивчають розподіл податкового тягаря між виробником та споживачем під впливом цього ж фактору, але в розрізі основних ринкових моделей: чистої конкуренції, чистої монополії, монополістичної конкуренції та олігополії. При цьому доречно акцентувати увагу на тому, що при чистій та монополістичній конкуренції твердження щодо розподілу тягаря співпадають з положеннями, стосовно цієї проблеми, інших авторів. Однак, при олігополії за умови існування для суб'єкта господарювання загрози втрати своєї частки ринку, чи при чистій монополії, якщо попит еластичний, весь тягар податку перекладається на виробника [9, с. 81-83].

Слід відзначити, що фактор еластичності попиту за ціною відбивається на нахилі кривої попиту та тим самим здійснює вплив на величину податкового навантаження та його розподіл між виробником і споживачем. Крім цього, доречно також виявити фактори, які позначаються на зміщенні кривої попиту вправо та вліво і встановити як це відобразиться на розподілі податкового тягаря.

Відповідно до теорії оптимального оподаткування важливим завданням є кількісне вимірювання та пошук можливих шляхів скорочення втрати ефективності податку. Так, Т.Ф. Куценко розглядає два методи визначення надмірного податкового

тягаря: 1) метод вимірювання за Дюпюї – Маршаллом – Харбергером (метод ДМХ); 2) метод вимірювання за Хіксом.

Перший метод полягає у використанні концепції чистого надлишку як показника чистого добробуту споживача під час споживання певного товару [4, с. 322]. Відповідно до цього методу надмірний податковий тягар це площа трикутника E_2E_1K з рис. 1. Відтак, враховуючи еластичність попиту за ціною, формула розрахунку податкового тягаря буде мати такий вигляд [4, с. 323]:

$$T_{incidence} = \frac{1}{2} \cdot e \cdot t^2 \cdot P_0 \cdot X_0, \quad (1)$$

де $T_{incidence}$ – надмірний податковий тягар, e – еластичність попиту за ціною, t – ставка податку, P_0 – початкова ціна без податку, X_0 – кількість товару, що користується попитом за умови P_0 .

Метод вимірювання податкового тягаря за Хіксом базується на кривих компенсованого попиту [4, с. 324]. Доцільно акцентувати, що величина надлишкового податкового тягаря розрахована за методом Хікса менша ніж – за методом ДМХ.

З метою визначення надмірного податкового навантаження для молокопереробної галузі, його доцільно розрахувати за допомогою наведеної формули. Для цього спочатку визначимо еластичність попиту за ціною на продукцію молокопереробних підприємств. Як відомо, він розраховується як відношення зміни попиту до зміни ціни у відсотках. В табл. 1 відображено вихідні дані для визначення цього показника.

Таблиця 1

Динаміка цін та обсягів реалізації молочної продукції за 2013-2014 рр.

№ з/п	Показники	Роки		Темп росту, %
		2013	2014	
1.	Обсяг реалізованої молочної продукції, млн. грн.	28347,2	29684,3	104,7
2.	Середні ціни виробників за основними видами молочних продуктів, грн./тонн	-	-	113,8
2.1.	Молоко рідке оброблене	5831,0	6820,0	117,0
2.2.	Масло вершкове жирністю $\leq 85\%$	45069,3	49976,5	110,9
2.3.	Сири тверді	45995,0	52374,2	113,9
2.4.	Кефір	7001,9	7775,6	111,1
2.5.	Сметана	17542,5	20327,9	115,9

Джерело: розраховано авторами за даними [15, 16, 17].

Аналізуючи табл. 1, слід відзначити, що за 2014 р. обсяг реалізованої молочної продукції зріс на 4,7 %, а ціна на цю продукцію в середньому зросла на 13,8 % порівняно з 2013 р.

Враховуючи зазначене, еластичність попиту на молочну продукцію буде складати:

$$e = \frac{\Delta D}{\Delta P} = \frac{4,7\%}{13,8\%} = 0,34, \quad (2)$$

де ΔD – зміна попиту на продукцію у відсотках; ΔP – зміна ціни на продукцію у відсотках.

Таке значення показника свідчить про низьку еластичність попиту за ціною, що можна пояснити тим, що продукція молокопереробної галузі належить до товарів першої необхідності, яку споживачі змушені купувати за високими цінами. Також слід згадати про розподіл податкового тягаря, який при низькій еластичності попиту за ціною в більшій мірі перекладається на споживача молочної продукції (рис. 2).

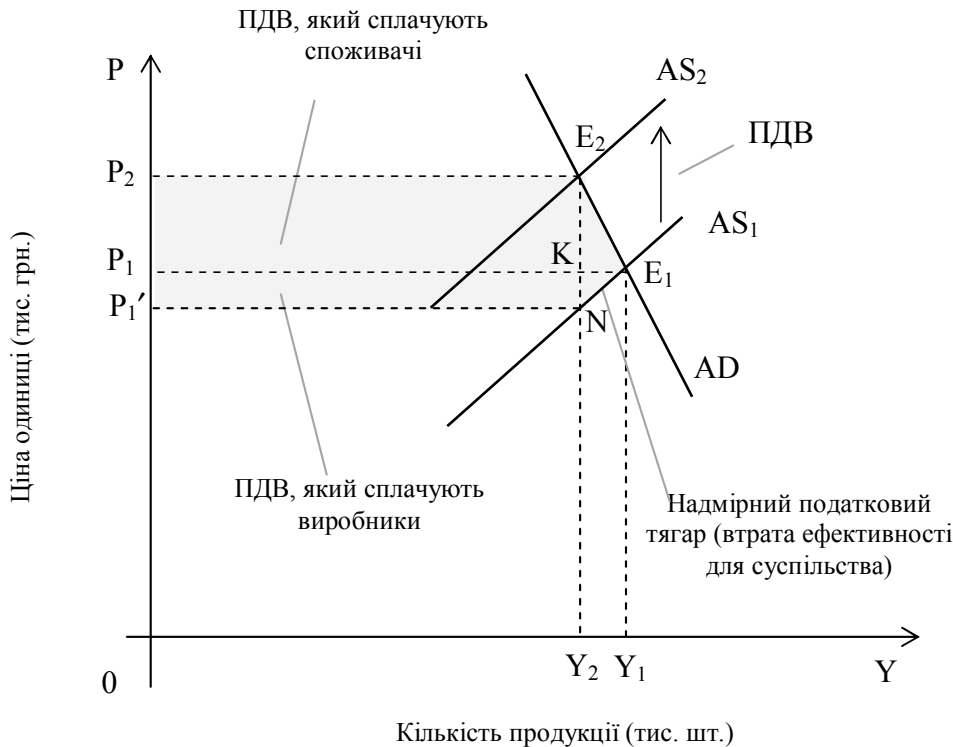

Рис. 2. Розподіл податкового тягаря при нееластичному попиті за ціною
 Джерело: побудовано авторами за даними [18, с. 154].

На рис. 2. побудовано криву попиту AD, що відображає нееластичний попит за ціною, вона має стрімкіший нахил порівняно з тією, що відображена на рис. 1. Тому обсяг податку на додану вартість, який сплачують споживачі молочної продукції більший. Так само розподіл надмірного податкового тягаря (трикутник E_2E_1N) розподіляється між виробником і споживачем не рівномірно, а з більшим перекиданням на споживача, адже $\Delta E_2E_1N \square \Delta KE_1N$.

Отже, стрімкий нахил кривої AD спричинений еластичністю попиту за ціною на молокопродукти, що складає 0,34, зумовлює зростання надмірного податкового тягаря більшою мірою для кінцевого споживача.

Для визначення надмірного податкового тягаря з ПДВ за формулою (1) потрібно також встановити значення P_0 та X_0 . Оскільки молокопереробні підприємства сплачують даний податок у розмірі 20 %, то підставивши дані у формулу (2) та зробивши математичні перетворення, отримаємо:

$$\Delta D = e \times \Delta P = 0,34 \times 20 = 7 \quad (\%), \quad (3)$$

Тобто, зміна ціни на 20 %, при еластичності попиту за показника 0,34, спричинить зміну обсягу попиту молочної продукції на 7 %.

Звідси,

$$X_0 = 29684,3 + (29684,3 \times 0,07) = 31762,2 \quad (\text{млн. грн.}), \quad (4)$$

Підставивши отримані дані у формулу (1), одержимо:

$$T_{\text{incidence}} = \frac{1}{2} \cdot 0,34 \cdot 0,2^2 \cdot 31762,2 = 216,0 \quad (\text{млн. грн.}), \quad (5)$$

Слід зазначити, що початкову ціну не взято при розрахунку надмірного тягаря, оскільки вона вже є у складі обсягу реалізації X_0 .

В результаті проведених розрахунків встановлено, що обсяг надмірного податкового тягаря з податку на додану вартість на ринку молокопродуктів за 2014 р. становив 216 млн. грн., що ще раз підтверджує необхідність пошуку шляхів його зменшення.

Враховуючи наведені положення, очевидно що, зниження ставки податку є найбільш ефективним елементом податкового регулювання попиту та пропозиції на ринку в цілому та молокопереробної галузі зокрема, оскільки відповідно до формули розрахунку податкового тягаря, ставка ПДВ обернено пропорційна до величини попиту. Концепція зменшення рівня оподаткування запропонована комерційним кейнсіанством [19, с. 258].

Так, зміна ставки податку є неціновим фактором впливу на пропозицію, і відповідно зниження ставки ПДВ зміщує криву AS_2 вниз до кривої AS_3 (рис. 3). Така зміна обсягу пропозиції, у цьому випадку, стане причиною встановлення нової рівноваги у точці E_3 . Відповідно зменшиться надходження до бюджету в обсязі, що дорівнює різниці між площею прямокутника $P_2E_2NP_1'$ та прямокутника $P_3E_3KP_1''$. Також знизиться рівень надмірного податкового тягаря, що чітко показано на графіку, як різниця між площами ΔE_2E_1N та ΔE_3E_1K .

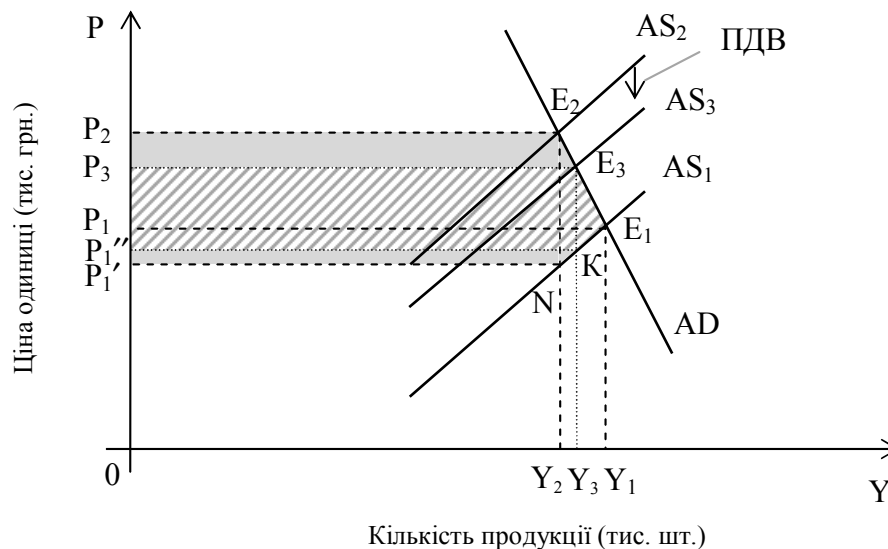

Рис. 3. Зміна податкового тягара під впливом зниження ставки ПДВ

Джерело: побудовано авторами.

Такі зміни характерні для ринку молокопродуктів, оскільки державою регулюється ціноутворення на продукцію молокопереробних підприємств, а саме: декларування зміни оптово-відпускних цін на продовольчі товари; встановлення граничного рівня рентабельності на виробництво продовольчих товарів та встановлення граничного рівня торговельних надбавок. Разом з тим, припустимо, що на ринку панує вільне ціноутворення на зазначену продукцію, в такому разі, виробники не зацікавлені знижувати ціну, вона залишиться на тому ж рівні, а весь тягар по сплаті податку перекадається на споживачів.

Таким чином, зниження ставки ПДВ буде дієвим інструментом податкового регулювання попиту та пропозиції саме на ринку молочної продукції, на яку державою регулюються ціни.

Необхідність застосування знижених ставок з податку на додану вартість на молочну продукцію, можна обґрунтувати низьким рівнем доходів українських громадян та переважанням затрат на придбання продуктів харчування, що складають 50 % у складі споживчих витрат домогосподарств [5, с. 176].

Водночас слід наголосити, що в країнах Європейського союзу, відповідно до VIII розділу Директиви Ради 2006/112/ЄС, поряд із стандартною ставкою, яка має дорівнювати не нижче 15 %, діють знижені ставки, що мають складати не менше 5 % [20]. Останні застосовуються лише до поставки товарів чи послуг за категоріями, визначеними в Додатку III цієї директиви. Причому, першими в цьому переліку поставок товарів і послуг, зазначені харчові продукти.

Порівнюючи ставки з ПДВ, що діють в Україні та країнах Європи, слід відзначити, що в нашій державі у Податковому кодексі, поряд з основною та нульовою, також діє, починаючи з березня 2014 р., знижена ставка 7 % [21]. Проте вона застосовується лише до постачання лікарських засобів, медичних виробів та обладнання.

На наш погляд, відповідно до європейського досвіду, слід доповнити список операцій, до яких застосовуватиметься знижена ставка у розмірі 7 %, постачанням продуктів харчування, в перелік яких, зокрема, буде включена продукція молокопереробних підприємств.

Ефект від запропонованого заходу можна визначити, порівнявши величину надмірного податкового тягара з податку на додану вартість при ставці податку 20 % та – 7 %, підставивши останню у формулу (1).

$$T_{incidence} = \frac{1}{2} \cdot 0,34 \cdot 0,07^2 \cdot 31762,2 = 26,5 \text{ (млн. грн.)}, (6)$$

З даних обчислень, видно, що при зниженні ставки податку в 2,9 раз (від 20 % до 7 %) надмірний податковий тягар з цього податку, що переважно перекадається на кінцевих споживачів, знизиться в 8,2 рази (від 216,0 млн. грн. до 26,5 млн. грн.).

Відтак, розглядаючи зниження ставки податку як грошову компенсацію, що спричинить зростання загального рівня добробуту споживачів, можна прослідкувати як зменшиться надмірний податковий тягар з податку на додану вартість, що переважно лягає на плечі кінцевих покупців молочної продукції (рис. 4).

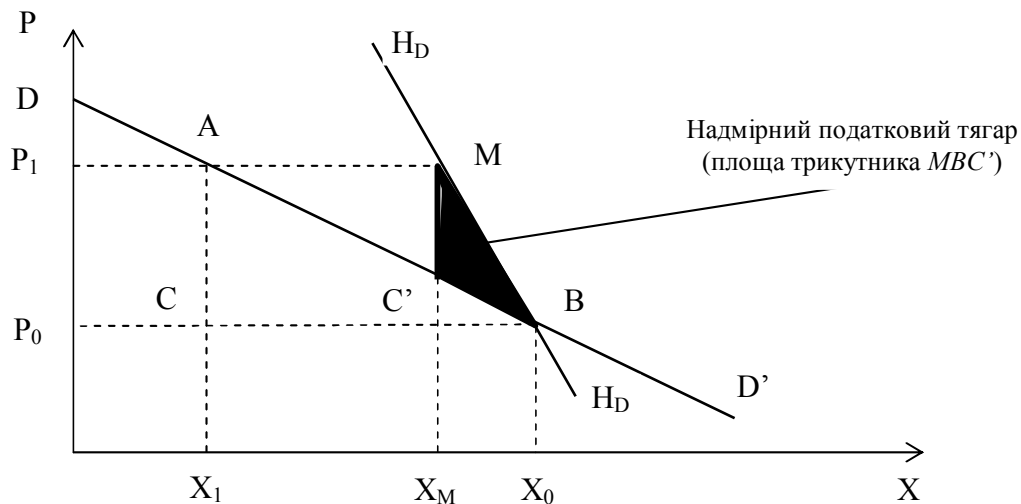

Рис. 4. Вимірювання надмірного податкового тягара на основі методу Хікса

Джерело: складено авторами за даними [4, с. 324].

На графіку підвищення ціни з P_0 до P_1 призведе до скорочення попиту на кількість товару X з X_0 до X_1 . Як уже зазначалось вище, відповідно до методу ДМХ, за допомогою якого вимірюється надмірний податковий тягар, вказаний показник дорівнює площі трикутника ABC . Проте, якщо припустити, що одночасно з підвищенням ціни споживач отримає грошову компенсацію спричинену зниженням ставки податку, то попит на кількість товару X за умови одержання компенсації скоротиться на менший розмір (від X_0 до X_M), ніж за відсутності такої компенсації. Тому, встановивши точки, які відображають компенсацію для кожної зміни ціни, отримаємо криву компенсаційного попиту ($HDHD'$). Очевидно, що надмірний податковий тягар, відповідно до компенсуючої зміни за Хіксом, дорівнюватиме площі трикутника MBC' , який в рази менший ніж відповідний показник за методом ДМХ.

Висновки. Таким чином, в результаті проведеного дослідження:

1) встановлено, що на ринку молокопродуктів спостерігається низька еластичність попиту, що приводить до перекидання більшої частини надмірного податкового тягара на кінцевого споживача;

2) виявлено, що при формуванні попиту та пропозиції на продукцію молокопереробних підприємств надмірний податковий тягар з податку на додану вартість є досить значним і за досліджуваній період мав тенденцію до зростання;

3) обґрунтовано доцільність зниження ставки податку на постачання продукції молокопереробних підприємств до 7 %, що дозволить знизити надмірний податковий тягар з ПДВ на ринку молокопродуктів у 8,2 рази.

4 Список використаних джерел

1. Макконнелл, К. Р. Экономикс: принципы, проблемы, политика : В 2 т. / Пер. с англ. [Текст] / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю ; Т. 2. – М. : Республика, 1992. – 393 с.

2. Маршалл, А. Принципы экономической науки / Пер. с англ. [Текст] / А. Маршалл. – М. : Изд. группа «Прогресс», 1993. – 416 с.

3. Базилевич, В. Д. Макроекономіка : підручник [Текст] / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, Л. О. Баластрик [за ред. В. Д. Базилевича]. – К. : Знання, 2007. – 703 с.

4. Куценко, Т. Ф. Бюджетно-податкова політика : навч. посіб. [Текст] / Т. Ф. Куценко. – К. : КНЕУ, 2005. – 508 с.

5. Онишко, С. В. Проблеми податкового регулювання сукупного попиту в Україні [Текст] / С. В. Онишко, С. П. Карпенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2014. – Вип. 9-1. – С. 175-179.

6. Соколов, М. М. О налоговой нагрузке в нефтегазовом комплексе России [Текст] / М. М. Соколов // Финансы. – 2013. – № 6. – С. 15-24.

7. Фролова, Н. Б. Податкове навантаження на працю, капітал і кінцеве споживання в умовах дії Податкового кодексу України [Текст] / Н. Б. Фролова // Економіка України. – 2014. – № 8(633). – С. 47-60.

8. Вдовиченко, А. М. Податкове навантаження і темпи економічного зростання в Україні: у пошуках раціонального співвідношення [Текст] / А. М. Вдовиченко // Економіка України. – 2014. – № 8(633). – С. 61-78.

9. Лютий, І. О. Податки на споживання в економіці України : монографія [Текст] / І. О. Лютий, А. Б. Дрига, М. О. Петренко. – К. : Знання, 2005. – 335 с.

10. Лайко, П. А. Податкове регулювання підприємницької діяльності : монографія [Текст] / П. А. Лайко, Р. П. Жарко. – К. : ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2007. – 254 с.

11. Поддєрьогін, А. М. Податок на додану вартість та його вплив на діяльність суб'єктів підприємництва [Текст] / А. М. Поддєрьогін // Фінанси України. – 2010. – № 5. – С. 48-57.

12. Тулуш, Л. Д. Розвиток системи оподаткування сільськогосподарських товаровиробників в умовах членства в СОТ [Текст] / Л. Д. Тулуш // Облік і фінанси АПК. – 2008. – № 3. – С. 46-60.

13. Тропіна, В. Б. Фіскальне регулювання соціального розвитку суспільства [Текст] / В. Б. Тропіна. – К. : НДФІ, 2008. – 368 с.

14. Шабліста, Л. М. Податки як засіб структурної перебудови економіки : монографія [Текст] / Л. М. Шабліста. – К. : НАН України Інститут економіки, 2000. – 219 с.

15. Обсяг реалізованої промислової продукції за видами діяльності за 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

16. Обсяг реалізованої промислової продукції за видами діяльності за 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2013/pr/orp/orp_u/orp1213_u.htm

17. Середні ціни виробників за основними видами харчових продуктів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

18. Синчак, В. П. Еволюція наукової думки в оподаткуванні та її реалізація в податкових системах : монографія [Текст] / В. П. Синчак. – Київ – Хмельницький : Вид-во ХУУП, 2006. – 294 с.

19. Синчак, В. П. Податкове регулювання розвитку малого підприємництва в Україні [Текст] / В. П. Синчак // Часопис Хмельницького університету управління та права. Університетські наукові записки. – 2014. – № 4(52). – С. 257-268.

20. Про спільну систему податку на додану вартість: Директива Ради 2006/112/ЄС від 28 листопада 2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_928

21. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755 [Електронний ресурс] / Державна фіскальна служба України. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/nk>

4 References

1. Makkonell, K. R., Brju, S. L. (1992). *Jekonomiks: principy, problemy, politika [Economics: Principles, Problems and Policy]*. Vol. 2, Moscow, Russia: Respublika.

2. Marshall, A. (1993). *Principy jekonomicheskoy nauki [The principles of economics]*. Moscow, Russia: Izd. gruppya «Progress».

3. Bazylevych, V. D., Bazylevych, K. S., Balastryk, L. O. (2007). *Makroekonomika [Macroeconomics]*. Kyiv, Ukraine: Znannia.

4. Kutsenko, T. F. (2005). *Biudzheto-podatkovaya polityka [Budget and tax policy]*. Kyiv, Ukraine: KNEU.

5. Onyshko, S. V., Karpenko, S. P. (2014). Problemy podatkovoho rehuliuвання sukupnogo popytu v Ukraini [Issues of tax regulation of aggregate demand in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya «Ekonomiczni nauky»*, No. 9-1, 175-179.

6. Sokolov, M. M. (2013) O nalogovoy nagruzke v neftegazovom komplekse Rossii [About the tax burden in the oil and gas complex of Russia]. *Finances*, No. 6, 15-24.

7. Frolova, N. B. (2014). Podatkove navantazhennia na pratsiu, kapital i kintseve spozhyvannia v umovakh dii Podatkovoho kodeksu Ukrainy [The tax burden on labor, capital and final consumption in terms of the Tax Code of Ukraine]. *Economy of Ukraine*, No. 8(633), 47-60.

8. Vdovychenko, A. M. (2014). Podatkove navantazhennia i tempy ekonomichnoho zrostantia v Ukraini: u poshukakh ratsionalnoho spivvidnoshennia [The tax burden and economic growth in Ukraine in search of a rational ratio]. *Economy of Ukraine*, No. 8(633), 61-78.

9. Liutyi, I. O., Dryha, A. B., Petrenko, M. O. (2005). *Podatky na spozhyvannia v ekonomitsi Ukrainy [Taxes on consumption in the economy of Ukraine]*. Kyiv, Ukraine: Znannia.

10. Laiko, P. A., Zharko, R. P. (2007). *Podatkove rehuliuвання pidpriemnytskoi diialnosti [Taxes on consumption in the economy of Ukraine]*. Kyiv, Ukraine: NNTs «Instytut ahranoi ekonomiky».

11. Poddierohin, A. M. (2010). Podatok na dodanu vartist ta yoho vplyv na diialnist subiektiv pidpriemnytstva [Value added tax and its impact on the activities of business entities]. *Finance of Ukraine*, No. 5, 48-57.

12. Tulush, L. D. (2008). Rozvytok systemy opodatkuvannia silskohospodarskykh tovarovyrobnykiv v umovakh chlenstva v SOT [Development of taxation for agricultural producers in terms of WTO membership]. *Oblik i finansy APK*, No. 3, 46-60.

13. Tropina, V. B. (2008). *Fiskalne rehuliuвання sotsialnoho rozvytku suspilstva [Fiscal adjustment social development]*. Kyiv, Ukraine: NDFI.

14. Shablysta, L. M. (2000). *Podatky yak zasib strukturnoi perebudovy ekonomiky [Taxes as a means of economic restructuring]*. Kyiv, Ukraine: NAN Ukrainy Instytut ekonomiky.

15. State Statistics Committee of Ukraine. (2015). *Obsiah realizovanoi promyslovoi produktsii za vydamy diialnosti za 2014 rik [Volume of the realized industrial products by types of activity for 2014]*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>

16. State Statistics Committee of Ukraine. (2014). *Obsiah realizovanoi promyslovoi produktsii za vydamy diialnosti za 2013 rik [Volume of the realized industrial products by types of activity for 2013]*. Retrieved from http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2013/pr/orp/orp_u/orp1213_u.htm

17. State Statistics Committee of Ukraine. *Seredni tsiny vyrobnykiv za osnovnymy vydamy kharchovykh produktiv [Average producer prices for the main types of food]*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>

18. Synchak, V. P. (2006). *Evolutsiia naukovoi dumky v opodatkuvanni ta yii realizatsiia v podatkovykh systemakh [The evolution of scientific thought in taxation and its implementation in the tax system]*. Kyiv, Khmelnytskyi, Ukraine: Vyd-vo KhUUP.

19. Synchak, V. P. (2014). Podatkove rehuliuвання rozvytku maloho pidpriemnytstva v Ukraini [Tax regulation of small business development in Ukraine]. *Chasopys Khmelnytskoho universytetu upravlinnia ta prava. Universytetski naukovyi zapysky*, No. 4(52), 257-268.

20. Council of Europe. (2006). *Pro spilnu systemu podatku na dodanu vartist [About the common system of value added tax]*. Retrieved from http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_928

21. State Fiscal Service of Ukraine. (2010). *Podatkovyi kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine]*. Retrieved from <http://sfs.gov.ua/nk>